

Pavera, Libor

Jiří Fiala jubilující

Slavica litteraria. 2024, vol. 27, iss. 1, pp. 9-15

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2024-1-2>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.80781>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 23. 12. 2024

Version: 20241220

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jiří Fiala jubilující

Libor Pavera (Praha, Bielsko-Biata)

Abstrakt:

Článek je věnován osmdesátinám profesora PhDr. Jiřího Fialy, CSc., významného bohemisty, historika, folkloristy a editora spojeného s Univerzitou Palackého v Olomouci. Autor představuje Fialovu akademickou dráhu, jeho výzkumné aktivity zaměřené na českou literaturu 19. století, folkloristiku a textologii a jeho významné přínosy v oblasti vydávání literárních a ústně slovesných textů. Článek rovněž reflektuje Fialův vliv na studenty a širší odbornou veřejnost a oceňuje jeho dlouhodobé působení v akademickém a kulturním prostředí, které bylo uznáno řadou ocenění.

Klíčová slova:

Jiří Fiala; česká literatura; folkloristika; textologie; Univerzita Palackého; ediční technika; akademická kariéra

Jiří Fiala's Jubilee Celebration

Abstract:

This article is dedicated to the 80th birthday of Professor Jiří Fiala, PhDr., CSc., a prominent Czech scholar, historian, folklorist, and editor affiliated with Palacký University in Olomouc. The author presents Fiala's academic career, his research activities focused on 19th-century Czech literature, folklore, and textology, and his significant contributions to the publication of literary and oral tradition texts. The article also reflects on Fiala's influence on students and the broader scholarly community and recognizes his long-term impact in the academic and cultural spheres, which has been acknowledged through numerous awards.

Key words:

Jiří Fiala; Czech literature; folklore; textology; Palacký University; editorial techniques; academic career

Následující blok příspěvků je věnován životnímu jubileu – osmdesátinám profesora PhDr. Jiřího Fialy, CSc., předního bohemy, historika, folkloristy a editora, působícího po celou svou akademickou dráhu na Univerzitě Palackého v Olomouci. Jeho činnost je nicméně spjata rovněž s jinými českými a zahraničními středisky edukace a tvůrčí a akademické badatelské činnosti.

Jiří Fiala se narodil v Olomouci 3. dubna 1944 do rodiny zahradníka. Rád o sobě říká, že po meči pochází z valašského rodu zahradnického, po přeslici z východočeského rodu řemeslnického – kožešnického. Olomoucké Fialovo zahradnictví mělo sídlo v Neředíně: založil je děd Jiřího, Oskar Fiala, v roce 1908, po něm toto zahradnictví provozoval Jiřího otec František Fiala, specialista-kaktusář a boxer, svého času mistr Moravy v bantamové váze. Ani zahradnictví, ba ani povahu boxera vnuk a syn Jiří po předcích nezdedil: rodinnou živnost postihlo v padesátých letech 20. století znárodnění, rozměrný „červený dům“ na adrese Neředínská 3 byl později zbořen, neboť musel ustoupit stavbě domu bytového družstva olomouckých architektů. Stěží povědět, zda by Jiří Fiala v živnosti svých předků pokračoval; nicméně je pravda, že perfektně rozezná různé květiny a jiné rostliny a dokáže je pojmenovat spolu s latinským názvem; pravda je i to, že sám vlastnil zahrádku poblíž olomouckého vodojemu na Tabulovém vrchu, o níž vinou nové výstavby bytů přišel.

V padesátých a šedesátých letech minulého století Jiří Fiala postupně prošel základní školou a odmaturoval. Studoval na olomouckém gymnáziu (v dobovém označení na dvanáctileté všeobecně vzdělávací škole) v Olomouci-Hejčíně. Poté se rozhodl pro studium české filologie a dějepisu na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Mezi léty 1962–1967, kdy na fakultě studoval, se zde při přednáškách a seminářích setkával s mnoha významnými bohemy (Jiří Daňhelka, Oldřich Králík, Jiří Skalička, Eduard Petruš a Miroslav Komárek) a historiky (Ladislav Hosák a Zdeněk Kristen). Učil se „řemeslu“ od badatelů, které rozhodně nelze přehlédnout v řadě českých filologů a historiků 20. století, právě naopak. Roku 1967 studium české filologie a historie ukončil státními zkouškami, svou diplomovou práci věnoval korespondenci dvou významných představitelů české avantgardy mezi dvěma válkami – Karla Teigehe a Bedřicha Václavka. Rok po ukončení fakulty zastihujeme Jiřího Fialu ve výkonu základní vojenské služby (jako četaře absolventa a v závěru podporučíka), v následujícím školním roce 1968/1969 začal působit jako učitel na střední škole ministerstva vnitra v Pardubicích, vzdělávající budoucí kriminalisty, kde vyučoval češtině po čtyři následující léta.

V průběhu učitelské profese nicméně Jiří Fiala neztratil kontakt s olomouckým akademickým světem: na mateřské fakultě mezitím absolvoval postgraduální studium oboru český jazyk a literatura. V roce 1972 se na olomouckou „alma mater“ vrátil zcela: na tehdejší katedře bohemy a slavistiky Filozofické fakulty UP byl nejprve zaměstnán v pozici vědecký pracovník a později odborný asistent. Roku 1974 zde získal

akademický titul „doktor filozofie“ (PhDr.) – na základě rigorózního řízení a obhajoby rigorózní práce s titulem *Jaromír Pícek – typ českého předbřeznového lyrika* (tato práce se v roce 1989 dočkala knižního vydání). Jmenované katedře, která však mezitím až do dneška změnila několikrát názvy, zůstal věrný podnes; připomeňme pro úplnost, že katedra nese v současnosti název Katedra bohemistiky Filozofické fakulty UP v Olomouci, neboť slavistická část se mezitím zcela osamostatnila. V letech 2004–2007 Fiala zastával funkci zástupce vedoucího katedry bohemistiky. Mateřskou fakultu i katedru opustil v průběhu svého působení na olomoucké univerzitě jen dvakrát, když byl ministerstvem školství vyslán jako lektor češtiny na polské univerzity: od roku 1976 do roku 1978 působil na lektorátu češtiny Varšavské univerzity, mezi léty 1985 až 1986 na Slezské univerzitě v Katovicích. Během těchto let ovládl polský jazyk a obeznámil se s polskou historií a kulturou. Po návratu na olomouckou Filozofickou fakultu tak mohl navázat spolupráci se sekci polské filologie na katedře slavistiky, a to jak ve výuce, tak zejména spoluautorstvím na řadě studií a knižních publikací s tehdejší vedoucí dotyčné sekce prof. PhDr. Marií Sobotkovou, CSc., nyní emeritní profesorkou Filozofické fakulty UP v Olomouci (o této plodné autorské spolupráci bude pojednáno dále).

Obhajobou kandidátské disertační práce *Sociální motivy v českých pololidových veršovaných skladbách* získal v roce 1985 vědeckou hodnost kandidát věd o umění (CSc.). O sedm let později, v roce 1992, se na základě souboru studií věnovaných kramářským písním habilitoval pro obor Dějiny české literatury, pro obor Dějiny české literatury byl rovněž jmenován v roce 2002 profesorem. V rámci své pedagogické činnosti na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci se Jiří Fiala zaměřil především na českou literaturu 19. století, folkloristiku a textologii. Významnou pozornost věnoval také praktické ediční technice, kterou aktivně využíval při vydávání textů ústní slovesnosti, kramářských písní a literárních děl 18., 19. a 20. století, jako jsou díla B. Němcové, J. Nerudy, J. Haška a K. Čapka pro slovenské vydavatelství SME (*Svetová knižnica SME – XX. storočie*). Při práci na těchto textech se často setkával s různými edičními problémy, které dokázal efektivně řešit. Své praktické dovednosti předával studentům české filologie: mnozí z nich se připravovali na povolání nakladatelského redaktora nebo editora v rámci nově zřízeného studijního oboru Textologie a základy ediční techniky.

Během své akademické kariéry Jiří Fiala absolvoval několik krátkodobých zahraničních pobytů. V letech 1998 a 2001 se zúčastnil studijních pobytů na Varšavské univerzitě, v roce 1998 absolvoval přednáškový pobyt na univerzitě v Mohuči a v letech 1999 a 2000 přednášel na Slezské univerzitě v Katovicích. V letech 2005 až 2007 pracoval na částečný úvazek v Ústavu české literatury a knihovnictví na Masarykově univerzitě v Brně, kde se stal cennou posilou nejen jako přednášející, ale i jako školitel doktorandů a posuzovatel habilitačních prací a řízení ke jmenování profesorem.

Jiří Fiala vždy upřednostňoval metodu „ad fontes“, která spočívá v návratu k pramenům a v pečlivém čtení textů, a to jak starších, tak současných. Tato metoda mu umožnila odhalovat nosné detaily a zasazovat je do širšího kulturněhistorického kontextu. Jeho zájem se neomezoval pouze na literární texty, ale zahrnoval i kriminální a detektivní tematiku. Publikoval například knihu *Olomoucký pitaval* (1994), kde čtenářům představil poutavě zpracované stinné stránky života našich předků. Ve *Zprávách Vlastivědného muzea v Olomouci* otiskl sérii studií o historii katovského řemesla v Olomouci. Dnes se jubilant může pochlubit upraveným a rozšířeným vydáním *Olomouckého pitavalu* (2022), s kolektivem historiků a publicistů připravil k vydání *Hanácký pitaval* (2023), v tisku je *Pitaval z Hané*.

Jiří Fiala se podílel na několika významných kolektivních monografiích. V roce 1996 přispěl do popularizační knihy *33 olomouckých NEJ*, propagující město Olomouc. Je členem autorských kolektivů řady knih o dějinách Olomouce, jako jsou *Dějiny Olomouce* (2009), třísvazkového spisu *Olomoucké baroko* (2010–2011) a publikací o dějinách měst olomouckého regionu: *Uničov / Historie moravského města* (2013), *Litovel / Velké dějiny města* (2018) a *Dějiny Šternberka* (2022).

Zájem Jiřího Fialy o dějiny oborů, jež sám pěstuje, se projevuje v jeho výzkumech, zejména v oblasti dějin olomoucké *alma mater*. Roku 2002 byl hlavním autorem reprezentativní publikace *Jezuitský konvikt – sídlo Uměleckého centra Univerzity Palackého*, do níž napsal nejrozsáhlejší kapitolu, věnovanou dějinám jezuitského konviktu v Olomouci. Jako vedoucí redaktor se podílel na přípravě monografie *Univerzita v Olomouci (1573–2009)*, která pojednává o historii druhé nejstarší univerzity v českých zemích od jejího založení až po zrušení C. k. Františkovy univerzity v Olomouci. Tato monografie byla v roce 2013 doplněna a vydána znovu, její další, podstatně inovované vydání je datováno jubilejním rokem olomoucké univerzity 2023. V tisku je monografie Jiřího Fialy a Michaela Viktoríka *C. k. Františkova univerzita v Olomouci (1827–1860)*.

Dalším tematickým okruhem Fialovy historické orientace jsou slezské války. Věnoval jim monografie *Pruská invaze na Moravu v letech 1741–1742 a její soudobé kulturní reflexe* (1997) a *Dobové české slovesné reflexe slezských válek* (2001), s německým historikem Haraldem Skalou publikoval v časopise *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* sérii statí *Galerie vojenských velitelů obrany Olomouce za obléhání města roku 1758* (I–V, 2014–2019) a *Galerie pruských vojenských velitelů za obléhání města Olomouce roku 1758* (I–III, 2021–2023).

Z výše již zmíněné autorské spolupráce Marie Sobotkové a Jiřího Fialy vzešla řada studií a konferenčních vystoupení v České republice a Polské republice. Za všechny uvedme následující stati, dokládající tematickou pestrost odborných zájmů uvedených badatelů: *Aluzja literacka w rysunkach Vladimíra Renčína*, Polskie Towarzystwo Socjologiczne Warszawa 2012, s. 209–225. – *Literární aluze v kresleném humoru*

Vladimíra Renčina. *Kultúra a súčasnosť 2012*, s. 94–101. *Regionální a nadregionální aspekty barokního divadla v Olomouci*, in: *Jazyk, literatura a region*, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 102–108. – *Z korespondence Josefa Dobrovského v letech 1778–1827*, *Slavica Litteraria 2012*, s. 41–53. – *Olomoucká Griselda. K 700. výročí narození italského básníka a novelisty Giovannio Boccaccia (1313–1375)*, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*, č. 306, 2013, s. 55–88 (s Jiřím Špičkou). – *Francouzští a polští „státní vězňové“ v Brně a Olomouci na konci 18. století – Recentní odborná literatura*, *Střední Morava 2015*, 39, s. 114–122 (s Marií Voždovou). – *Osvícenství na moravských vysokých školách v poslední třetině 18. století*, in: *Střední Evropa včera a dnes: proměny koncepcí*. 2015, s. 509–516). – *Zdraví jako nejvyšší hodnota v českých a polských příslovích Okolo močidla chodě nádchy neujdeš– Gdyby kózka nie skakala, toby nózki nie zlamala*, in: *Revitalizace hodnot: Umění a literatura II*. 2015, s. 141–151.

Pokud se jedná o knižní monografie, Jiří Fiala se podílel na bilanční monografii Marie Sobotkové (hlavní autorky) a kolektivu *Polonistika v Olomouci v minulosti a dnes / Polonistyka w Ołomuńcu dawniej i dziś* (2014, jako elektronické publikace dostupné na internetové adrese vupshop.cz). Jejich společným *opus magnum* je potom obsáhlá publikace *Lafayette, Kółqataj a další francouzští a polští státní vězňové v moravských a českých pevnostech na přelomu 18. a 19. století* (2017). Edici poválečných deníků izraelského výtvarného umělce Yehudy Bacona, dětského vězně nacistického koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau, připravené Marií Sobotkovou a Jiřím Fialou pro vydání nákladem Moravské zemské knihovny v Brně v roce 2022, bohužel nebyla izraelským vlastníkem autorských práv dotyčných deníků práva k vydání poskytnuta. Publikujeme proto v následujícím jubilejním bloku příspěvků úvod Marie Sobotkové a Jiřího Fialy k nerealizované publikaci *Yehuda Bacon: Studená sprcha nového života (Poválečné deníky přeživšího dítěte, 23. července 1945 – 17. února 1946)*.

Specifickým žánrem v autorské spolupráci Marie Sobotkové a Jiřího Fialy jsou sleeve-notes – doprovodné studie k albům lidových písní souboru *Musica folklorica* na CD, vydané brněnským nakladatelstvím Indies Scope. Jsou to alba *Spal bych, spal bych, žena mi nedá* (2011), *Opýtaj sa Malana* (2013), *Ej, ženy, ženy, poradteže mi* (2013), *Majstr* (2019) a monotematická kompilace lidových písní *Smrti, milá smrti* (2018). Samostatně Jiří Fiala připravil písňovou kompilaci na CD *Nářečí v moravské lidové písni* (2020).

Jiří Fiala má nesporný dar pedagogický, který se projevoval nejen v jeho výuce, ale i nadále ve schopnosti popularizovat získané poznatky a sdílet je se širší komunitou zájemců. Spolupracoval s olomouckým studiem Českého rozhlasu, pro něž připravil například rozhlasové pásmo *Počátky olomoucké univerzity*, za něž získal v roce 1990 třetí místo v soutěži vypsané Svazem rozhlasových tvůrců. Jeho hlas byl slyšet v seriálu *Putování za moravskou písni*, který dosáhl přes čtyři sta

pokračování, nejnověji hovoří o svém životě a díle v pořadu Českého rozhlasu Olomouc Větrník (<https://www.mujrozhlas.cz/vetrnik-host-ve-studiu/slychaval-jsem-desiva-vypraveni-clenu-mordpart-vzpomina-historik-autor>).

V polovině devadesátých let 20. století napsal Jiří Fiala scénáře ke třem dokumentárním filmům – *Kočáry jejich Eminencí* (1994), *Olomoucké trojice* (1996) a *Palácová revoluce v Olomouci* (1998), které natočilo televizní studio Kabel plus Olomouc. Spolupracuje s Vlastivědným muzeem v Olomouci, mj. se podílel na libretech výstavy *O moravských zločinech a trestech* v roce 2011, na expozici *Univerzita v Olomouci – Universitas Olomucensis* a stálé expozici *Galerie osobností Olomouckého kraje*. Olomoucké televize – Televizní studio ZZIP, s. r. o., má v Jiřím Fialovi zasvěceného komentátora rozličných událostí z olomoucké historie, jejichž výročí toto studio připomíná.

Připomeňme ještě účast Marie Sobotkové, vedoucí českého týmu, a Jiřího Fialy v úspěšném mezinárodním projektu, jenž byl řešen v letech 2004–2007 a jehož výsledky je možno najít na internetové doméně <http://www.slavic-net.org> i dnes. Českému týmu byla v roce 2006 udělena Evropská jazyková cena Label 2006 za dosavadní práci na realizaci tohoto projektu. Uskutečnil se v rámci programu Socrates Lingua 1 – Slavic Network – *Jazyková a kulturní integrace*. Jednalo se o společné dílo šesti univerzit: Uniwersytet Śląski – Katowice, Univerzita Palackého – Olomouc, Univerzita Komenského – Bratislava, Univerza v Ljubljani, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ – София, Martin-Luther-Universität – Halle, a rozhlasu (Българско Национално радио – програма „Христо Ботев“). Hlavním cílem tohoto projektu bylo podnítit zájemce ze slovanských i neslovanských zemí k poznávání slovanských jazyků (polského, českého, slovenského, slovinského a bulharského) a poukázat na podobnosti a rozdíly v jazycích a kulturách daných zemí.

Jiří Fiala je členem několika odborných společností a rad, například Literárněvědné společnosti při Akademii věd ČR a České asociace slavistů. Publikoval též v různých novinách a časopisech, jako byly *Hanácké noviny*, *ZIP*, *Kdy-kde-co v Olomouci* a *Mladá fronta Dnes*, nyní uveřejňuje populárně vědecké články zejména v revui *Vědecké knihovny v Olomouci KROK* (<https://www.vkol.cz/archiv-casopisu-krok>).

Za své úsilí o poznání historie Olomoucka a Univerzity Palackého obdržel Jiří Fiala *Cenu města Olomouce za rok 2011* a v roce 2022 *Cenu Olomouckého kraje za celoživotní přínos v oblasti kultury*. Během své vědecké dráhy přednesl řadu referátů na domácích i zahraničních konferencích věnovaných folkloru, literatuře, historii a hudbě.

Na výsledky Fialovy vědecké a popularizační činnosti navazují badatelé z domácích i zahraničních vysokých škol a akademických pracovišť, kteří před deseti lety přispěli do jubilejní publikace *Literární vědec, historik, folklorista: sborník k sedmdesátinám Jiřího Fialy* (2014). Tematický rozsah těchto příspěvků sahá od teorie textu a literatury přes folkloristiku až po literární a regionální historii.

Jiří Fiala je respektovaným a uznávaným badatelem, jehož práce ovlivnily a inspirovaly mnoho dalších odborníků v oblasti české literatury, folkloru, historie i kulturní historie. Za výrazný přínos slavistickému bádání byl Jiří Fiala v roce 2014 oceněn pamětním listem Slavistické společnosti Franka Wollmana.

---

prof. PhDr. Libor Pavera, CSc.

Uniwersytet Bielsko-Bialski

Katedra Neofilologii, Katedra Teorii i Praktyk Komunikacji

Ul. Willowa 2, 43-309 Bielsko-Biała, Polska

l.pavera@seznam.cz

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.

